

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/archiwum/168140,Bozena-Witowicz-Powstanie-PKWN.html>
27.02.2026, 15:20

Bożena Witowicz: Powstanie PKWN

Lipiec 1944 r. przyniósł ze strony Sowietów kolejne kroki na rzecz uzurpacji władzy w Polsce. Do najważniejszych z nich należy niewątpliwie powołanie Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego. Twór ten dał początek powojennej sowietyzacji Polski.

21.07.2022

Od chwili, gdy sytuacja na froncie wschodnim II wojny światowej zaczęła się zmieniać – wojska niemieckie ponosiły coraz większe porażki i wycofywały się przed nacierającą na Zachód Armią Czerwoną, ta zaś przekroczyła granice RP z 1939 r. – zarówno w kręgach Rządu RP na Uchodźstwie, jak i wśród polskich komunistów w ZSRS, zdawano sobie sprawę, że ważą się powojenne losy Polski. W tle trwającej wojny toczyła się bowiem zacięta walka polityczna o przyszły kształt państwa, zarówno terytorialny, jak i ustrojowy.

Dotychczasowa agresywna polityka Stalina wobec Polski dawała podstawy do obaw, że wykorzysta on przekroczenie przez Armię Czerwoną granic RP do zainstalowania w Polsce podporządkowanego sobie rządu. I faktycznie, w ZSRS trwały takie przygotowania.

Teatr marionetek

18 lipca 1944 r. na spotkaniu w Moskwie przedstawiciele Związku Patriotów Polskich (ZPP; ruchu politycznego komunistów polskich w ZSRS utworzonego przez Wandę Wasilewską) i Krajowej Rady Narodowej (KRN; samozwańczego parlamentu utworzonego na bazie PPR, uznającego się za „faktyczną reprezentację polityczną narodu polskiego, upoważnioną do występowania w imieniu narodu i kierowania jego losami do czasu wyzwolenia Polski spod okupacji” pod przewodnictwem Bolesława Bieruta) zapadła decyzja o przekazaniu KRN przez ZPP swoich struktur organizacyjnych i utworzeniu Delegatury KRN dla Terenów Wyzwolonych.

Trzy dni później, 21 lipca 1944 r., także w Moskwie, Delegaturę przekształcono w Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego (PKWN) – uzurpatorski, sterowany z ZSRS rząd polskich komunistów, powstały w opozycji do legalnych: Rządu Polskiego na Uchodźstwie i Delegatury Rządu na Kraj. Nadana komitetowi nazwa sugerowała, że jest to organ samostanowienia Polaków, wyzwolenia narodu polskiego. Na czele PKWN stanął Edward Osóbka-Morawski, wiceprzewodniczącymi zostali Wanda Wasilewska i Andrzej Witos, resort obrony objął Michał Rola-Żymierski, a resort bezpieczeństwa publicznego Stanisław Radkiewicz.

22 lipca 1944 r. radio moskiewskie wraz z komunikatem o powstaniu PKWN ogłosiło „Manifest PKWN do narodu polskiego”. Wzywał on Polaków do współpracy z Armią Czerwoną

„(...) do walki o wolność Polski, o powrót do Matki-Ojczyzny starego polskiego Pomorza i Śląska Opolskiego, o Prusy Wschodnie, o szeroki dostęp do morza, o polskie słupy graniczne nad Odrą!”.

W świetle przyszłości Polski o wiele ważniejsze było jednak nie to, co manifest poruszał, a to, co pomijał.

Wydźwięk ogólny manifestu kierował uwagę ku zyskom terytorialnym, które miały zostać osiągnięte kosztem Niemiec, jednak nie było w nim ani słowa o restytucji wschodnich granic Polski w kształcie z traktatu ryskiego. Zwiastunem, że ich ostateczny zarys będzie inny, było to stwierdzenie manifestu:

„Granica wschodnia (...) powinna być uregulowana zgodnie z zasadą: ziemie polskie – Polsce, ziemie ukraińskie, białoruskie i litewskie – Radzieckiej Ukrainie, Białorusi i Litwie”.

Manifest dawał więc do zrozumienia, że nowe granice Polski będą ustalone na zasadzie etnicznej, a nie wcześniejszej przynależności państwowej; nie wspominał też o niepodległości Polski.

Już od samego początku działalności PKWN ujawniła się jego skrajnie antypolska, niepatriotyczna istota, tj. reprezentowania interesów Sowietów w Polsce i podporządkowania im podejmowanych decyzji. 26 lipca 1944 r. przedstawiciele PKWN podpisali z rządem sowieckim umowę, która oddawała decyzyjność w strefie działań wojennych na terytorium Polski naczelnemu wodzowi wojsk sowieckich (Józefowi Stalinowi).

► [Czytaj całość na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Artykuł